

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS

Természetvédelem

**Összeállította:
Dr. Simon László
Nyíregyházi Főiskola**

Természetvédelem fogalma

A *természetvédelem* olyan céltudatos, szervezett, intézményesített emberi (társadalmi) tevékenység, amelynek célja a természet élő és élettelen értékeinek feltárása, tudományos alapokon nyugvó szakszerű fenntartása, kezelése, megőrzése (Környezet- és Természetvédelmi Lexikon, 2002).

A védelem lehet egyszerű elzárás, izolálás (*passzív természetvédelem*), de lehet a természeti érték fennmaradását biztosító folyamatok tervszerű munkával történő fenntartása (*aktív természetvédelem*).

A *természetvédelem* az élőlények, természetes életközösségek, élőhelyek a természetes és természetközeli területek, valamint a természeti táj megőrzésére hivatott társadalmi tevékenység megjelölésére szolgáló fogalom.

A természetvédelem és a környezetvédelem összefüggései

A természetvédelem része a környezetvédelemnek, *de nem azonos azzal*. A *természetvédelem célja* a bioszféra állapotának, működőképességének, biodiverzitásának (biológiai sokféleségének), valamint ezzel összefüggésben a élőhelyeknek és a természeti tájnak a megőrzése, károsodásainak megelőzése, mérséklése vagy elhárítása. A *környezetvédelem* az a társadalmi tevékenység, amely az emberi társadalom által saját ökológiai létfeltételeiben (saját maga által) okozott károsodások megelőzésére, a károk mérséklésére vagy elhárítására irányul.

A *természetvédelmi tevékenység* középpontjában „rendszerként” a *bioszféra* áll. A természetvédelmi tevékenység elsősorban a természeti területekre és vadon élő fajokra fókuszál. A *környezetvédelmi tevékenység* középpontjában az emberi társadalom érdekei (az emberi populáció környezete) állnak.

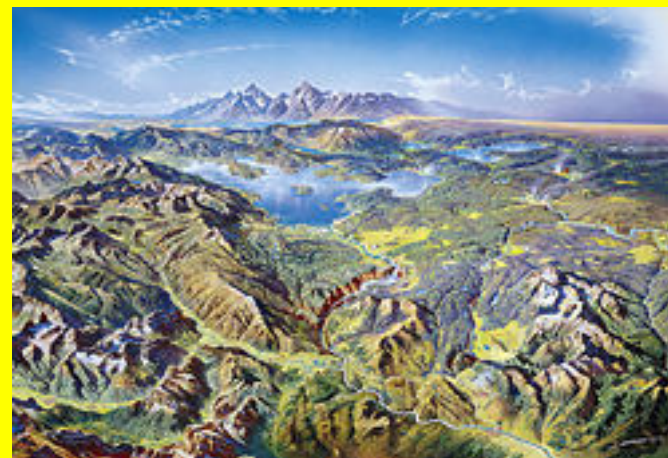
A természetvédelem és a környezetvédelem összefüggései

Ha a szántóföldet, a közönséges erdőt vagy egy Balatonhoz hasonló vízfelületet védünk, akkor *környezetvédelmi*, ha a szántóföldek között még megmaradt ősgyepet vagy lápot, egy természetes állapotban megőrzött kisebb erdőrészletet vagy a Kis-Balaton mocsárvilágát helyezük védelem alá, akkor *természetvédelmi tevékenységet* folytatunk.

A természet- és környezetvédelem hatáskörének *érintkezési felületét* jelentik a jóléti célú erdők, a legelők, a folyó- és állóvizek, az ivóvízbázisok, a települések parkjai stb.

A természetvédelem története

A céltudatos, szervezett, *intézményes természetvédelem kezdetének* világszerte 1872-t, a világ első nemzeti parkja (*Yellowstone – USA*) megalapításának évét tekintik. Időközben 110 országban a nemzeti parkok száma 1400 körülre emelkedett, természetvédelmi oltalom alatt álló területek kiterjedése pedig megközelítette földünk szárazulatainak 5%-át. Földünkön a 150 millió km²-nyi szárazulathoz 15 millió km² (10%) terület igényelne védelmet.

Yellowstone Nemzeti Park

A természetvédelem története

A hazánkban folyó természetvédelmi tevékenység *időrendben öt szakaszra* osztható:

1. Előtörténet (1879-ig): A XIX. század harmincas éveitől 1879-ig terjedő időszakot a természetvédelem előtörténetének tekinthetjük. Erre az időszakra a jó szándékú, de nagyon *szűk körből származó és kevesek figyelmét felkeltő figyelemfelhívás*, a társadalmi és állami erők mozgósítására való jámbor törekvés, néhány egymástól elszigetelt helyi gond megoldásra való javaslattétel és néhány, a természet védelmét is elősegítő, de nem természetvédelmi rendelkezés előkészítése volt jellemző. A kezdeményezők zöme tudományos felkészültségű vagy gyakorló orvos, erdész, ornitológus, botanikus, geográfus és műkedvelő „természetvizsgáló”, azaz természetbarát, illetve turista volt.

A természetvédelem története

2. Kezdeti szakasz (1879-1919): Ez a négy évtizedet felölelő szakasz az első magyarországi – természetvédelmi előírásokat is tartalmazó – erdőtörvény megalkotásától az első világháború végéig tartott. Ebben a szakaszban **összeírták** a védelemre érdemesnek tartott természeti értékeket és a szervezetekre is elgondolásokat fogalmaztak meg, de ezeknek nem volt kézzelfogható eredménye. 1894-ben létrehozták a **Magyar Ornitológiai Központot**, ez a hazai természetvédelem első szervezete. 1883-ban a **vadászatról**, 1888-ban pedig a **halászátról** szóló törvények születtek.

Erre az időszakra jellemző, hogy a mind erőteljesebben kibontakozó, részben jogszabályokkal is alátámasztott természetvédelmi rendelkezések és tervek végrehajtását a világháború megakadályozta, valamint, hogy az elért szerény eredmények, az elképzelések, javaslatok döntő része a határainkon kívül maradt országrészekre vonatkozott.

A természetvédelem története

3. Előkészítő szakasz (1920-1961): 1935-ben elfogadták az *erdőkről és a természetvédelemről* szóló törvényt. 1939-ben megalakult az *Országos Természetvédelmi Tanács*. A debreceni *Nagyerdő* egy részének védetté nyilvánításával megkezdődött a gyakorlati természetvédelmi munka. A második világháború végéig jelenlegi határainkon belül 197 területet helyeztek védelem alá. Ezt a korszakot 1961-ben a *természetvédelemről szóló törvényerejű rendelet* megjelenése zárta le, a védett területek kiterjedése 13 ezer hektárra emelkedett.

4. Kibontakozási szakasz (1962-1971): 1962-ben felállították az *Országos Természetvédelmi Hivatalt* (-1977), mint természetvédelmi főhatóságot. Ebben az évtizedben a védett területek kiterjedése tizenkilencezer hektárra emelkedett. Védelem alá került minden barlang és a madárfajok zöme.

A természetvédelem története

5. Befejező szakasz (1971-től napjainkig):

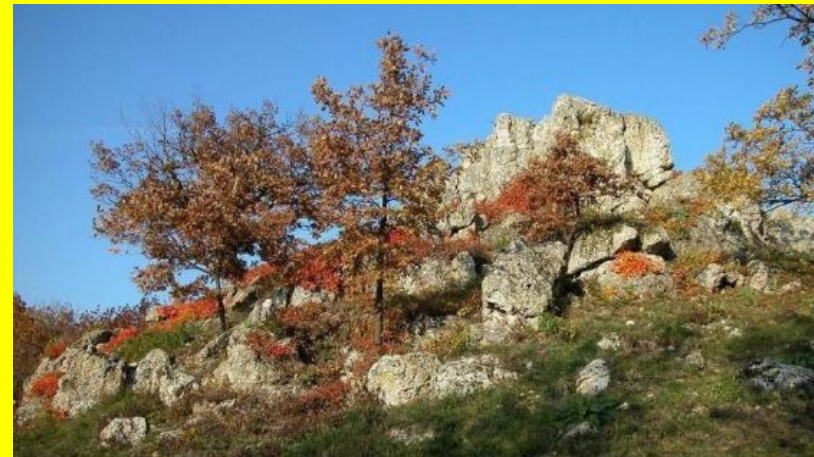
Ebben az időszakban (2005-ig) 10 nemzeti park, 36 tájvédelmi körzet, valamint 152 természetvédelmi terület és 1 természeti emlék kialakításával, illetve védelem alá helyezésével a védett természeti területek kiterjedése 2006 végén – az addig felmért "ex lege" védett lápokkal és szikes tavakkal együtt – elérte az ország területének 9,9%-át. Kiépült a természetvédelem szervezete, jelentősen megemelkedett a hivatásos természetvédők száma, számos szakkönyv és ismeretterjesztő írásmű jelent meg, széleskörűvé vált a természetvédelmi szakemberképzés és továbbképzés.

A magyar természetvédelem címermadara a nagy kócsag

A természetvédelem tárgyai

A természetvédelem tárgyát képezik azok a földtani, víztani, növénytani, állattani, tájképi és kultúrtörténeti értékek, valamint az élőlények élő- és tenyészőhelyei, amelyek megőrzése és fenntartása tudományos, kulturális vagy gazdasági szempontból, ritkaságuk és különlegességük miatt érdekesekek, vagy amelyeket az átalakítás, megsemmisülés vagy kipusztulás veszélye fenyeget.

A természetvédelem céljai

A *természetvédelem célja* a tudományos vagy kulturális szempontból legjelentősebb értékek természetes állapotban vagy természetes változási folyamatban való megőrzése, fenntartása, és bemutatásuk révén azok közkinccsé tétele:

- az élővilág *génvagyonának* megőrzése,
- a *természeti értékek* megőrzése, fenntartása, megóvása,
- *tudományos kutatások* feltételeinek biztosítása, a *természetvédelem népszerűsítése*, *tudatformálás* elősegítése,
- *idegenforgalom* és *üdülés* természeti környezetének biztosítása,
- a *természetjárás* (barlangi turizmus, hegymászás, vízitúrázás, stb.) természeti környezetének megőrzése
- *barlangkutatás* támogatása,
- *öslénytani kutatások* feltételeinek biztosítása,

A természetvédelem céljai

- a *gyógyítás feltételeinek* megőrzése, megteremtése vagy javítása (pl. gyógyforrások védelmével és a gyógybarlangok kijelölésével),
- a pusztulóban levő *hagyományos életformák* és *gazdálkodási módok* megóvásával és karbantartásával a néprajztudomány és a muzeológiai tevékenység segítése,
- *régészeti kutatások* elősegítése és feltételeinek biztosítása,
- *történelmi emlékhelyek* kialakítása,
- *ipartörténeti emlékek* környezetének megóvása,
- az *irodalomtörténet* támogatása,
- népmondai *emlékhelyek* megőrzése,
- az ország *jellegzetes földrajzi pontjainak* kijelölése, rögzítése és megjelölése
- *madárvédelem* felkarolása.

A természetvédelem eszközei

- megfelelő *jogszabályok* (törvényes rendelkezések, szabályzatok, utasítások, előírások, tilalmak, kötelezések),
- a célok elérését és a feladatok megoldását elősegítő *közgazdasági szabályozórendszer* (rekultiváció, talajjavítás, vízrendezés, erdőfelújítás, fásítás, legelőfeltörés, adómentesség, kedvezmények),
- a természeti értékeket veszélyeztető mulasztások, cselekmények és magatartásformák *szankcionálása* (büntetés, szabálysértés, bírságolás),
- *irányító és végrehajtó szervezet* (hivatal, intézet, igazgatóság, felügyelőség).
- *társadalmi háttér* (egyesületek, szövetségek, baráti körök),
- *kiadványok* megjelentetése, *pályázatok* kiírása, *kiállítások* rendezése, *táborok* szervezése,
- *tudományos feltárás*,
- a *természeti értékek leltárának* folyamatos vezetése és közzététele révén megfelelő *információrendszer*,
- a védett természeti értékek állagmegóvását, helyreállítását és továbbfejlesztését biztosító és tartalmazó *műszaki tervek* elkészítése,
- *nemzetközi kapcsolatok*.

A Magyarországon védett és fokozottan védett, illetve az EU-ban "természetvédelmi szempontból jelentős" státuszú állat-és növényfajok megoszlása.

	Védett	Fokozottan védett	EU	Összesen
Növény	612	63	577	1252
Állat	834	137	597	1568
Gomba	35	-	-	35
Zuzmó	5	-	-	5
Összesen	1486	200	1174	2860

Védett területek csoportosítása

Magyarországon az érvényes természeti jogszabályok szerint léteznek:

- *terület nélkül védett természeti értékek*: barlang, növényfaj, állatfaj,
- *védett természeti területek*: nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, természeti emlék.

A védett természeti értékek lehetnek:

- *országos* vagy
- *helyi jelentőségűek*.

A nemzeti park és tájvédelmi körzet mindig országos jelentőségű érték. A védett értékek közül a legértékesebbek és a legveszélyeztetettebbek fokozottan védettek.

Megkülönböztethető továbbá:

Érték szerint: nemzetközi, országos és helyi, abszolút és relatív természeti érték.

Kezelés szerint: saját terület saját kezelésben, saját terület idegen kezelésben, idegen terület saját kezelésben és idegen terület idegen kezelésben.

Látogatottság szerint: zárt (nem látogatható), korlátozottan és szabadon látogatható (idegenforgalmi) terület.

Kezelés szerint: természetes és mesterséges.

Elhelyezkedés szerint: föld alatti és föld feletti.

Beavatkozás szerint: érintetlen és megváltoztatott.

A megismerés foka szerint: ismeretlen és ismert.

Megjelenés szerint: élettelen és élő, láthatatlan és látható, mozdulatlan és mozgó, valamint egysíkú és komplex.

A védett természeti területek csoportosítása

A *természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény* szerint a védett természeti területeket és értékeket – a védelem kiterjedtségének, céljának, hazai és nemzetközi jelentőségének megfelelően – a következőképpen lehet csoportosítani:

A.) Országos jelentőségű védett természeti területek és értékek

1. Egyedi jogszabállyal védett természeti területek:

- nemzeti park,
- tájvédelmi körzet,
- természetvédelmi terület,
- természeti emlék.

2. Egyedi jogszabállyal védett természeti értékek:

- ásványok, ásványtársulások, ősmaradványok,
- mesterséges üregek

A védett természeti területek csoportosítása

3. A törvény erejénél fogva ("ex lege") védett természeti területek:

a.) természetvédelmi területnek minősül valamennyi

- láp
- szikes tó

b.) természeti emlékeknek minősül valamennyi

- kunhalom
- földvár
- forrás
- víznyelő.

4. A törvény erejénél fogva ("ex lege") védett természeti értékek:

- barlangok.

B.) Helyi jelentőségű védett természeti területek

- természetvédelmi terület
- természeti emlék

Természetvédelem Magyarországon 2006-ban

Védelmi kategóriák	2006. december 31.	
	ha	db
Nemzeti parkok (NP)	485 806,3	10
Tájvédelmi körzetek (TK)	324 034,5	36
Természetvédelmi területek (TT)	29 190,5	152
Természeti emlék (TE)	0,0	1
Összesen	839 031,3	199

Nemzeti parkok

A nemzetközi ajánlások szerint *nemzeti park* lehet az ország *jellegzetes, természeti adottságaiban lényegesen meg nem változtatott* olyan *nagyobb kiterjedésű tája*, ahol a földfelszíni formák, a növény- és állatfajok jelenléte és ezek együttese a tudomány, a közművelődés és a felüdülés szempontjából különleges jelentőségűek.

A nemzeti parkban legalább egy, de lehető legtöbb ökoszisztémának (életközösségnek) *emberi behatástól* többé-kevésbé *mentesnek kell lennie*.

Nemzeti park csak az a terület lehet, amelyet az ország legmagasabb szintű természetvédelmi hatósága nyilvánít védetté és megtette a szükséges lépéseket a további természetátalakítások megelőzésére, vagy ha ilyen folyik a területen, azokat a legrövidebb időn belül megszünteti. A védetté, illetve nemzeti parkká nyilvánítás után minden emberi tevékenység csak a természetvédelemmel összhangban végezhető.

Nemzeti parkok

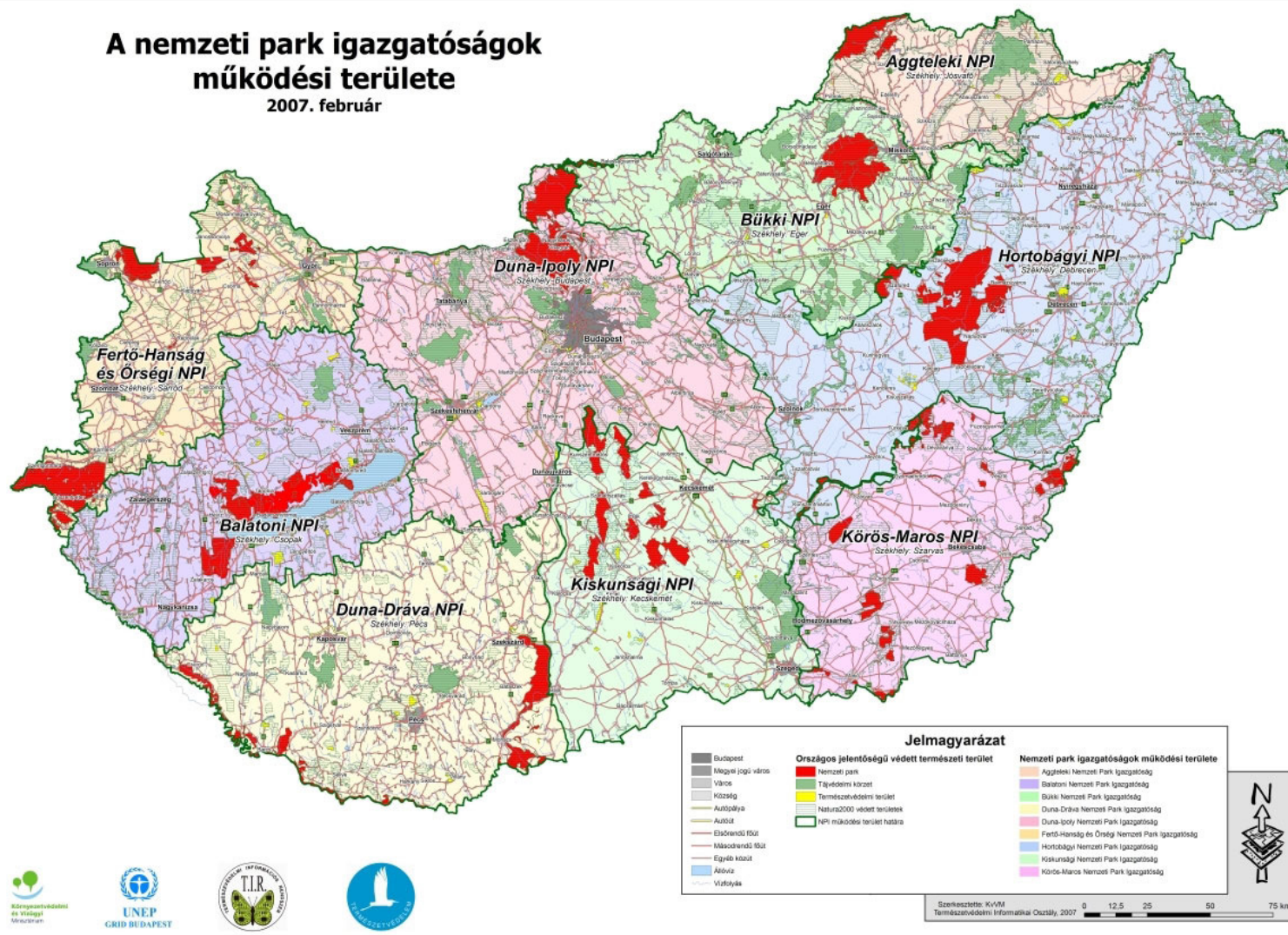
A nemzeti park bizonyos korlátozásokkal – tanulmányi, kulturális, pihenési és élelmiszerszerzési céllal – szabadon látogatható. A területet legalább három övezetre kell osztani:

- érintetlen (vadon, természetes, zárt, szigorúan vagy fokozottan védett, nem látogatható) zóna,
- védőövezet (korlátozásokkal látogatható övezet),
- idegenforgalmi szabadon látogatható, ütköző-) zóna.

A nemzeti parknak állami felügyelet alatt kell állnia, és önálló költségvetéssel kell rendelkeznie.

Hortobágyi Nemzeti Park 1972; Kiskunsági Nemzeti Park 1974; Bükki Nemzeti Park 1977; Aggteleki Nemzeti Park 1984; Fertő-Hanság Nemzeti Park 1991; Duna-Dráva Nemzeti Park 1996; Körös-Maros Nemzeti Park 1997; Balaton-felvidéki Nemzeti Park 1997; Duna-Ipoly Nemzeti Park 1997; Őrség Nemzeti Park, 2002 (2007-től beolvadt a Fertő-Hanság Nemzeti Parkba Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park néven).

A nemzeti park igazgatóságok működési területe 2007. február

A nemzeti park igazgatóságok működési területei Magyarországon

Hortobágyi Nemzeti Park (HNP)

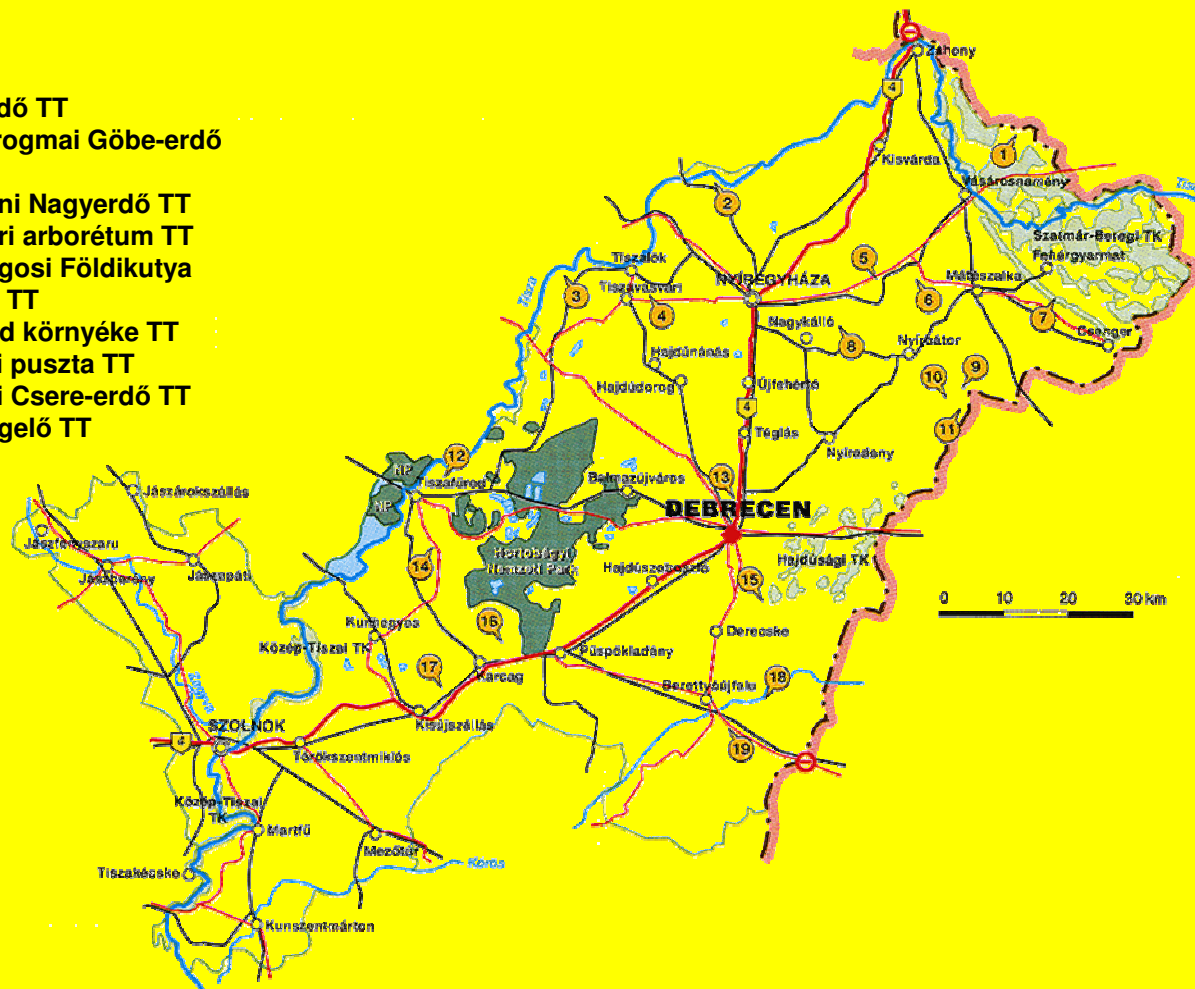
A HNP hazánk *első és legnagyobb kiterjedésű* nemzeti parkja. A védetté nyilvánító határozattal 1973-ban alakulhatott nemzeti parkká 52 ezer hektáros területen, amely a folyamatos bővítések és összevonások révén ma már *több mint 82 ezer hektár* védett területet foglal magába. Az UNESCO Világörökség Bizottsága 1999. december 1-én a HNP területét felvette a Világörökség listára.

Rendeltetése, hogy védje és fejlessze a puszta jellegzetes természeti értékeit, őrizze a Hortobágy sajátos pusztai tájképét, növény- és állatvilágát. *Biztosítsa* a Hortobágy különleges madárvilágának háborítatlan fészkelését és vonulását. Természetes körülmények között, hiteles formában *őrizz*e és *mutassa be* a hagyományos pusztai életformát, a kiveszőfélben lévő ősi magyar állatfajtaikat és a Hortobágy kulturális értékeit, történelmi emlékeit, tekintettel ezek kiemelkedő hazai és nemzetközi jelentőségére.

Természetvédelmi területek:

1. Kaszonyi-hegy TT	11. Fényi-erdő TT
2. Tiszatelek-Tiszabercelei ártér TT	12. Tiszadorogmai Göbe-erdő TT
3. Tiszadobi ártér TT	13. Debreceni Nagyerdő TT
4. Tiszavasvári Fehérszik TT	14. Tiszaigari arborétum TT
5. Baktalórántházi-erdő TT	15. Hajdúbagosi Földikutya Rezervátum TT
6. Vajai-tó TT	16. Zádor-híd környéke TT
7. Cégénydányádi park TT	17. Kecskari puszta TT
8. Kállósejéni Mohos-tó TT	18. Hencidei Csere-erdő TT
9. Bátorligeti ősláp TT	19. Bihari legelő TT
10. Bátorligeti legelő TT	

Jelmagyarázat:

Nemzeti Park (NP)

Tájvédelmi Körzet (TK)

Természetvédelmi Terület (TT)

Igazgatóság székhelye

Főbb útvonal

Vasút

Országhatár, határátkelő

A Hortobágyi Nemzeti Park igazgatóság területei

Forrás: Takácsné Bolner Katalin (szerk.): Védett Természeti Értékeink (Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium)

A HNP természetvédelmi zónabeosztása

A Hortobágyi Nemzeti Parknak 1994-ben elkészült a *természetvédelmi zónabeosztása*. A természet védelméről szóló törvény már jogszabályi kötelezettségként írja elő a nemzeti park számára védőövezetek kialakítását. Ez a beosztás a tervezett természetvédelmi célokhoz és szükséges kezelési formákhoz igazodik. Az alábbiakban a természetvédelmi övezeti rendszer kategóriái szerint a bennük folytatható földhasználati módokat és az idegenforgalmi belépés rendjét ismertetjük:

I. vagy kezeletlen zóna: Az *emberi beavatkozás* általában *tilos*. Kivéve tudományos anyagok gyűjtése, és egyes speciális esetekben a kezelési célzatú legeltetés vagy vízutánpótlás. Néhány ilyen terület több száz, de akár ezer hektár kiterjedésben a déli pusztákon, a hortobágyi halastavaktól keletre, valamint természetes folyószakaszok a Hortobágy folyó mentén, természetes mocsarak Nagyivántól délkeletre, és a Tisza-tó zavartalan részein található. A terület általában nem, illetve csak *külön engedéllyel és vezetővel látogatható*. Semmilyen idegenforgalmi fejlesztés nem fogadható el.

Fotók:
dr. Simon László

A HNP természetvédelmi zónabeosztása

II. kezeletlen és IV. kevéssé kezelt zóna: A Nemzeti Park legnagyobb része, mint kezelt terület, ide tartozik. Itt a kezelés célja az egyedülállóan változatos **gyeptársulások** és az ehhez kapcsolódó **élővilág fenntartása**. A kezelést a **sziki gyep**ek legeltetése (**szarvasmarhával** vagy **bivallyal**) és időszakos kaszálása jelenti. A zsombékos rétek esetében a használatból való kivonás jellemző. A nem természetes vízjárású mocsarakon és vizes élőhelyeken az időszakonkénti nádvágás elfogadható. A korlátozott szántóföldi művelés a **tűzokállomány fenntartását** szolgálja. A II. zóna erdeiben csak szálaló vágású erdőhasználat és felújítás lehetséges. Az elmúlt évtizedekben épített öntöző rendszerek, csatornák, árkok, rizsföldek jelentősen megváltoztatták a vizes élőhelyek vízháztartását. Ezek felszámolása vagy átalakítása (pl. felhagyott rizstermesztő rendszerek átalakítása, vizes élőhelyek rekonstrukciója) szükséges feladat. Teljes területén a HNPI alkalmazásában álló **szakember vezethet**, rendszerint speciális érdeklődésű **csoportokat**, szakmai terepgyakorlatokat. Tömegrendezvények helyszíne nem lehet.

Szürkemarha

Bivaly

A HNP természetvédelmi zónabeosztása

II. zóna: Természetes vagy féltértermészetes, általában az I. zónát körülvevő biotópok, *szigorúan ellenőrzött és korlátozott mező- és erdőgazdasági tevékenységgel*, a különleges fontosságú és/vagy életföldrajzilag jellegzetes fajok és biotópok védelmének prioritásával.

IV. zóna: Emberi tevékenység következtében kialakult élőhelyek (halastavak, tározók, faültetvények) speciális, korlátozott földhasználati módokkal, melyek *fő célja a különleges jelentőségű fajok védelme*. Extenzíven hasznosított szántóterületek, melyek néhány különleges madárfaj fészkelő- és/vagy táplálkozóhelyei (*túzok, daru*), melyek kezelése és szabályozása ezen fajok létfeltételeinek biztosítását szolgálja. Tervezett egy részük gyepké alakítása. Épületek vagy egyéb települések és azok viszonylag szűk (10 ha-nál kisebb) környéke.

Túzok

Daru

A HNP természetvédelmi zónabeosztása

V. zóna vagy bemutató vagy védőövezet: A jelenleg is **látogatott területek sorolhatók ide**, amennyiben ez nem jelentett veszélyt a természetvédelmi célkitűzésekre. A látogatózónaként besorolt területeken található a főbb idegenforgalmi vonzerők többsége. Kijelölésükkor az Igazgatóságnak a legártalmasabb idegenforgalmi tevékenységek koncentrálása volt a célja (pl. Vókonya-puszta). Ezek a területek intenzív őrzést illetve kezelést igényelnek, hiszen a legtöbbjük **fő közlekedési utak mentén, lakott területek, vagy lovas-centrumok közelében** van. Található még itt néhány intenzív szántóterület és erősen degradált gyep, amelyek helyreállítására a jövőben sor kerülhet. A természetvédelem érdekeivel összeegyeztethető **idegenforgalmi fejlesztések** lehetséges helyszíne (puszta- és lovasprogramok, kerékpárutak, bemutató-ösvények, madárlesek stb.). Teljes területe szabadon látogatható.

A HNP természetvédelmi zónabeosztása

VI. zóna vagy külső védőövezet: A külső védőzóna fő célja az építkezések, gépjárművek okozta **káros hatások**, a mezőgazdasági vegyszerek használatának **szabályozása**, **csökkentése**. A "védőburok" funkción túl a védett területek közötti ökológiai kapcsolatok fenntartásához is jelentős módon hozzájárul. Ezen a zónán belül a további törvényi szabályozásig a HNPI a települések rendezési tervein keresztül, mint szakhatóság érvényesíti tájvédelmi feladatait. Ez a **terület alkalmas lehet intenzívebb idegenforgalmi fejlesztésekre**, amelyeket a HNPI is támogat. Meg kell tervezni azokat az útvonalakat (gyalogos, kerékpáros, lovas), melyek ismeretterjesztő és sport-célú használata kapcsolódhat a védett területek hasonló jellegű úthálózatához, létesítményeihez.

Fotók:
dr. Simon László

Tájvédelmi körzet

Tájvédelmi körzet az a nagyobb kiterjedésű védett terület, amely nem felel meg a nemzeti parkokra vonatkozó ajánlásoknak.

Tájvédelmi körzetnek nevezzük azt az általában nagyobb kiterjedésű természetes vagy ahhoz közelálló állapotban levő területet vagy tájrészletet, amelyben a **természeti értékek** és **kedvező természeti tulajdonságok megőrzése** és **fenntartása** természetvédelmi és szabadidő-eltöltési okokból egyaránt indokolt. A tájvédelmi körzet – elnevezéséből adódóan is – **legfontosabb feladata a táj, illetve tájkép természetes alkotóelemeinek meghatározott egyensúlyban való tartása**. Ezeken a területeken éppen ezért **korlátozott** vagy **tilos** (további) tájrombolás, vagyis a parcellázás, építés, bányanyitás, ipartelepítés, a légvezetékek, illetve a tájidegen létesítmények elhelyezése és a hagyományosan kialakult művelési ágak, földhasználati módok kedvezőtlen irányú megváltoztatása.

Tájvédelmi körzet

Megengedett a *táj jellegét nem zavaró gazdasági tevékenység*, főleg a *legeltetés, kaszálás, nádgazdálkodás, külterjes mezőgazdálkodás, a hagyományos halászat és a természetszerű erdőgazdálkodás*. Kívánatos az erdők, gyepek, nádasok vizenyős területek részarányának más művelési ágak (például a szántók, művelésből kivont területek) rovására történő emelése, valamint a belterjes és nagyüzemi mezőgazdaság helyett a külterjes, kisüzemi gazdasági módok elterjesztése.

Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet

A Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzetet 1982-ben hozták létre a Szatmári- és a Beregi-sík területén. A mozaikos szerkezetű tájvédelmi körzet **37 település külterületén helyezkedik el**, központja Fehérgyarmaton található, a terület értékeit bemutató állandó kiállítással egy helyen. **22 246 hektáron** terül el, ebből 2307 hektár élvez **fokozott védelmet**. A csaknem asztalsimaságú vidéket egykor hatalmas mocsár- és lápfoltokkal átszőtt **erdőtakaró** borította. Ez az eredeti növénytakaró a vízrendezéseknek és mocsár-lecsapolásoknak köszönhetően kisebb darabokra szakadt. Mai képe azonban még mindig igen hasonlatos a hajdanihoz. A magosligeti Cserköz- és tarpai Téb-erdő a **gyertyános tölgyesek** világa. A beregi erdők nevezetes tavaszi csodái a **hóvirág, tőzike, szellőrózsa, galambvirág** és a **kockásliliom**.

A terület a Tisza értékes élővilágnak ad otthont. Megtalálták a korábban kipusztultnak hitt **dunai galóccát**, az emlősök közül közönségesnek számít a **hód** és a **vidra**. Az árterek ligeteiben a **halvány geze** fészkel.

Kockásliliom

Vidra

Szatmár-Beregi Tájvédelmi Körzet

Szatmár-Bereg európai mércével is egyedülálló értékei a *tőzegmohás lápok* Csaroda, Gelénes határában. A mohapárnákat ötféle tőzegmoha alkotja. Egyéb különlegességek a *hüvelyes gyapjúsás*, a *kerekelevelű harmatfű*, a *vidrafű*, a *tőzegeper*, a *tőzegpáfrány*, a *tőzegáfonya*, a *babérlevelű fűz*. A gyertyános tölgyesekben találunk *kockásliliomot*, a keményfa ligetekben *keresztes viperát*, *hollót* és *darázsölyvet*.

A vidék megkapó elemei tavaszi virágpompába öltözött körtefáikkal a fás legelők. Tölgy és vackor mellett *magyar kőrist*, *mezei juhart* és *vénic szilt* találunk még itt. A folyók árterületének gazdálkodástörténeti értékei az úgynevezett „*dzsungel-gyümölcsösök*”: elveszettek, elfelejtettek hitt ősi dió-, alma-, szilva-, körtefajták termőhelyei. A nemesítés fontos géntartalékai e természetes kertek.

Hóvirág

Keresztes
vipera

Természetvédelmi terület

Országos jelentőségű természetvédelmi terület

Ide tartoznak a legértékesebb, kisebb kiterjedésű földtani (ide értve a barlangok felszíni területeit is), víztani, növénytani, állattani és kultúrtörténeti értékeket őrző földrészletek. Kiterjedésük miatt övezetekre nem oszthatók, *általában a teljes terület szigorúan zárt* (fokozottan védett), nem, korlátozottan vagy szabadon látogatható. Elsődleges feladata a kutatások külső feltételeinek biztosítása, az oktatás és az ismeretterjesztés.

Fokozottan védett természetvédelmi terület

Helyi jelentőségű természetvédelmi terület

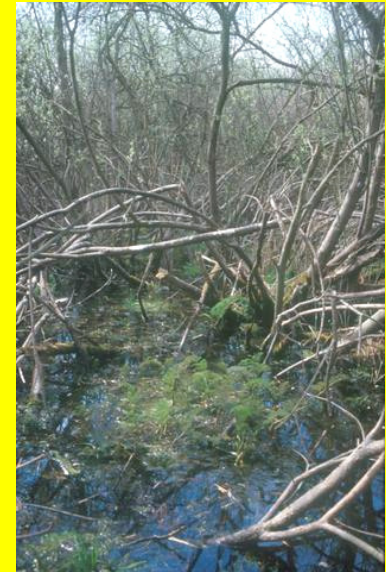
A védetté nyilvánított természetvédelmi területek közül mintegy százötvenet alig kétezer hektár kiterjedésben helyi értékű minősítettek és azokat kezelésre, illetve felügyeletileg átadták a megyei (és fővárosi) önkormányzatoknak. Közülük számos tönkrement.

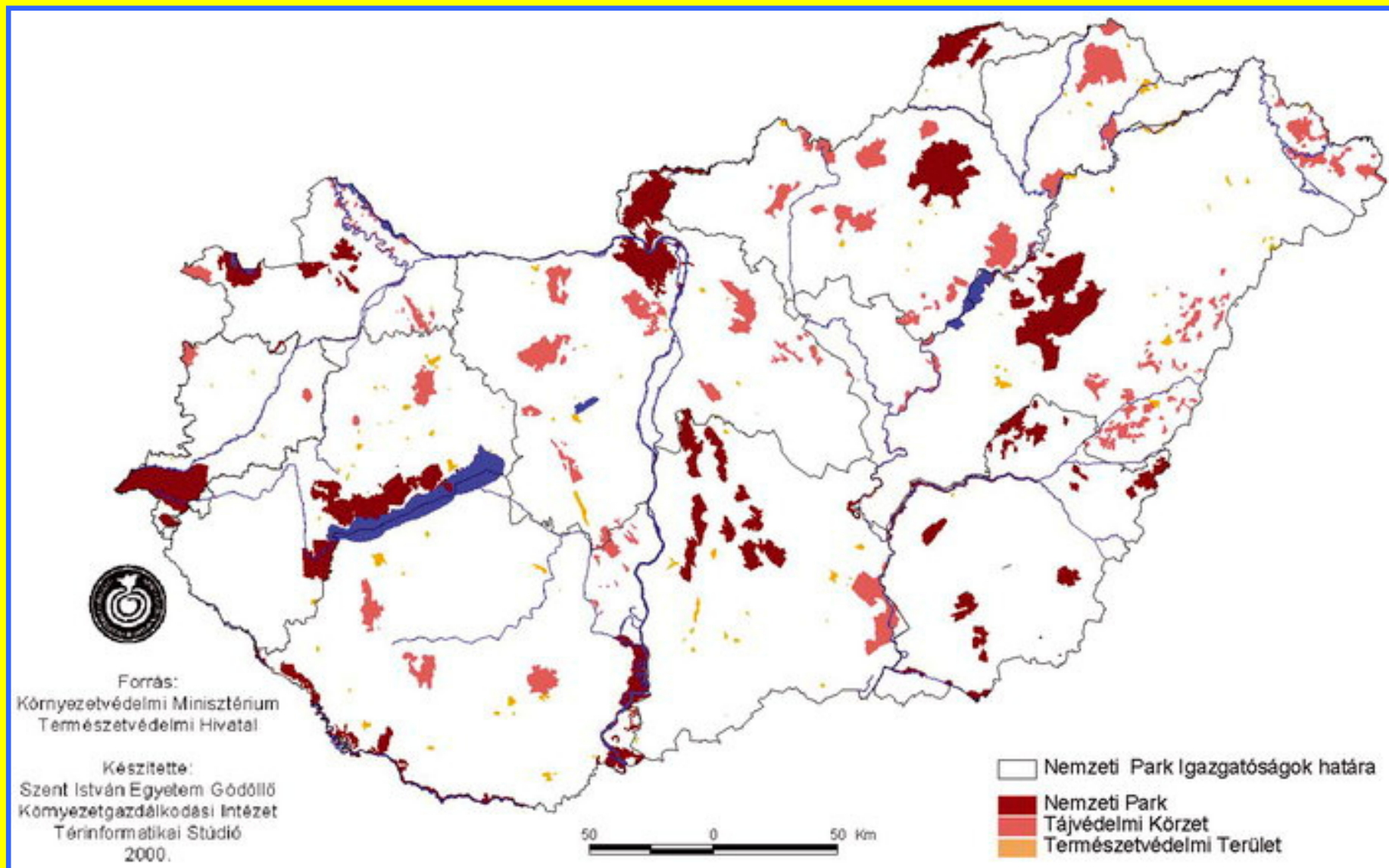
Természetvédelmi terület

Kállósemjéni Mohos-tó természetvédelmi terület

Ezek az utolsó nagy kiterjedésű *úszó lápi szigetek* tőzegráfránnyal, ritka ősi mocsári növényekkel, moszatfajtákkal. Az első beszámolót Kiss Lajos, a nyíregyházi Jósa András Múzeum egykori igazgatója készítette a lápról 1927-ben. Komolyabb feltárás Boros Ádám, majd Soó Rezső nevéhez fűződik.

Mintegy 8000 évvel ezelőtt az éghajlat csapadékosabbá vált, a buckaközi mélyedés környezetében erdő települt meg. A XVIII. század végén az erdőt kivágták, legelő alakult ki, és a szárazabbá váló éghajlat nyomán drámai változások következtek be: a homok ismét megindult, s vele együtt az erdő tápanyagtartalma a tóba került. Ez gyors mocsarasodást, majd *úszóláp-képződést* okozott. A környék vízrendezése, csatornázása miatt tovább csökkent a vízszint, ami miatt az úszólápok megvastagodott szőnyege "leült" és stabil *rekettyefüzes* alakult. Ma kút látja el vízzel a lápot, hogy az eredeti állapot továbbra is fennálljon, és az időjárás változásai ne veszélyeztessék fennmaradását. Korlátozottan látogatható, a védett terület 40 hektár.

Jogi oltalom alatt álló területek Magyarországon